

C. 3. num. 20.

7

3553

DISSERTATIO INAUGURALIS IVRIDICA
DE

TRANSPLANTATIONE
SVBDITORVM

IN LOCVM EMIGRATIONIS VEL EXPVLSIONIS
RELIGIONIS CAUSA NON SVBSTITVENDA
AD I. P. O. ART. V. §. 36.

P. 355

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

FRIDERICO CHRISTIANO

MARGGRAVIO BRANDENBURGICO BORSIAE
SILESIAEQVE DVCE REL. BVGGRAVIO NORIMBERGENSI REL.

CONSENSV ILLVSTRIS FACVLTATIS IVRIDICAE
PRAESIDE

1768, 2

IOANNECHRISTOPHORORVDOLPH

IVR. DOCT. ET PROF. P. O.

PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES CAPESSENDI

D. IVLII MDCCLXVIII.

PVBlicAE ERVDITORVM DISCEPTATIONI

SVBMITTIT

AVTOR ET RESPONDENS

IOANNES CHRISTOPHORVS BIERMANNVS

AVGVSTANVS.

ERLANGAE
LITTERIS WALTHERIANIS.

DISSERTATIO IN ACADEMIA IURIDICA
DE
TRANSPLANTATIONE
SVEBITORVM
IN LOCVM EMIGRATIONIS VEL EXPLSIONIS
RELIGIONIS CAUSA NON SVBSTITVENDA
AD L. O. ART. V. §. 28.

REGTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI
DOMINO

FRIDERICO CHRISTIANO
MARGRAVIO BRANDENBVRGICO BORVSSIAE
HEREDITARIO DVCE ac BARONAVIO NORIMBERGENSI etc.

CONSENSV ILLVSTRIS FACVLTATIS IVRIDICAE
PRAESIDE
IOHANNI CHRISTOPHORO RVDOLPHI
IUR. DOCT. ET PROF. P. O.

PRO LICENTIA
STVdio IN VTROVE IVRIS HONORIS CAUSAVD
D. IULII MDCCLXXIII
PABVCAE SVBITORVM DISSERTATIONI

SVBMITTIT
AVTOR ET RESPONDENS
IOHANNES CHRISTOPHORVS BIERMANNVS
AVGVSTAVS

ERLANGAE
PITTERIS WALTHERIANIS

DE
TRANSPLANTATIONE
SVBDITORVM IN LOCVM
EMIGRATIONIS VEL EXPVLSIONIS RELIGIONIS
CAVSA NON SVBSTITVENDÄ.

§. I.

Quo maioribus laboribus, maiori effusi sanguinis copia, vtraque Pax, tam religiosa, quam Westphalica redempta est; quo magis ab earum custodia salus tam Catholicorum in Germania, quam Protestantium dependet: eo magis etiam horum omnium interest, sanctiones horumce foederum erroris Doctorum interpretationibus non subverti, ne, quod mutuarum concertationum euerriculum esse debebat, earum fomes fiat. Cum itaque videam, ea, quae in vtraque Pacis formula tum de iure Statuum Imp. subditos diuersae religionis *expellendi*, tum etiam de subditorum *emigrandi* iure, constituta sunt, perperam eo interpretari, quasi expulsionem vel etiam emigrationem religionis causa transpositio subditorum substitui possit: laborem Catholicis et A. C. additis aequè proficuum suscipere

mihî videor, quando isthanc sententiam in praesenti inaugurali specimine examinandam mihi sumo. Quia vero tempus, quo in patriam redeundum est, instat, nec datur ulterius dilatio, haec ipsa necessitas breuitati studere suadet: atque quo magis illud succedat, non repetam ea, quae ad praesens institutum pertinentia Dominus Praefes, quem veneror Praeceptorem meum fidelissimum, olim iam docuit in *Diss. de iure emigrandi et transmigrandi subditorum, eorumque expulsionem et transplantationem*, quaeque de hoc argumento b. ENGAVIVS doctè disputavit in Programmate de quaestione: *an ciues religionis causa emigraturi queant transplantari?* licebit tamen, vbi opus esse videbitur, ad principia ibi demonstrata interdum me referre.

§. II.

Ne vero aliquis plura expectet, quam in praesenti Dissertatione praestari possunt, initio statim Lector commonefaciendus est, non mihi iam propositum esse, vniuersum argumentum de expulsionem vel emigrationem subditorum, Germaniae prouincias inhabitantium, qua late patet, pertractare, neque etiam omnes casus emigrationis vel expulsionis, quae religionis causa suscipitur, expendi possunt; sed paulo arctiores limites ponendi sunt. Scilicet vel quaeri potest de emigrationem expulsionemue illorum diuersae religionis subditorum, qui in anno normali vel publicum vel priuatum habuerunt suae religionis exercitium, vel illorum, qui in anno normali quidem tale religionis exercitium non habuerunt, diuersae tamen religioni iam tempore conditae Pacis Westphalicae sese addixerant, vel tandem eorum, qui demum post ictum pacis foedus religionem, vniuersim quidem in Germania receptam, nec tamen in patria cuiuslibet prouincia publice priuatiue toleratam, amplectuntur. Verum, quia neminem scio, qui ausus sit contendere, quod in horumce casuum primo vel subditos propter religionem ex-

expellere, vel emigrationi eorum transplantationem substituire, liceat; cum porro hodie nullus superfit quaestionis, an casu secundo subditi transplantari possint? vsus: his missis, in casum, quem posui, tertium, solummodo animum intendam; itaque in id tantum inquiram: numi forte subditi, qui diuersam a territorii Domino religionem, in Germania tamen toleratam, post conditam demum Pacem Westphalicam amplectuntur, et vel religionis causa emigrare cupiunt, vel expelli possunt, negato discessu, iure transplantari queant? Atque, cum res ex Pace religiosa et Westphalica potissimum iudicari debeat, multumque iuuet, nosse, quibus tractatibus demum ad conuentionem deuentum sit, illorum historiam, qua fieri potest, breuitate, praemittere, necessarium esse iudico.

§. III.

Postquam nimirum de emigratione propter religionem in Recessu Imp. Augustano a. 1530. primo, quantum mihi constat, actum, et solis Catholicis Euangelicorum Statuum subditis concessum erat, *ibrer Gelegenheit nach ein freyer Ab- und Zuzug, der obgemeldten Oberkeiten, Städt, Ort und Flecken*, illud vero decretum ob Protestantium dissensum vim legis obtinere non potuit; postea, cum tractatus de Pace religiosa a. 1555. instituerentur, principio statim ea res tractari coepit, eo successu, vt non modo Electores cum Principum collegio consenserint in formulam a): *Wo aber der Kayf. und Kön. Majest. auch der Churf. Fürsten und Staende Vnterthanen, der alten Religion, oder der Augsp. Confession anhaengig, von solcher ibrer Religion wegen, aus der Kayf. und Kön. Maj. auch der Churf. Fürsten und Staende des H. Reichs Landen, Fürstentumen, Staedten oder Fle-*

A 2

cken

a) Hanc vide apud LEH- Cap. 10. p. 26.
MANN in Act. Pac. rel. Lib. I.

cken, mit ihren Weib und Kindern, an andere Orte ziehen, und sich niederthun wollten, denen soll solcher Ab- und Zuzug unverbindert maenniglichs zugelassen und bewilliget seyn; sed etiam Ciuitates Imp. ei deinde accesserint b), et ipse quoque Rex FERDINANDVS, quamuis initio hanc clausulam omitti maluisset c), tandem tamen Statuum vtriusque religionis assiduis precibus victus, per omnia annuerit, verbis memoria dignissimis d): Fürs 4. der Vnterthanen Abzug betreffend haben sich Kön. Maj. erkläret, das sie den Articul, wie derselbe gesetzt, wollten bewilligen, auch ihrer eigener Vnterthanen halben deshalben sich theilhaftig machen, also und dergestalt, welcher Vnterthan der Religion und Glaubens wegen unter ihrer Kön. Maj. nicht bleiben wollte, der moechte anderstwo hinziehen. Quo factum, vt conuentio iisdem, quibus ab Electoribus concepta erat, verbis, Constitutioni de Pace religiosa Art. 24. e) infereretur.

§. IV.

Haec vero Statuum concordia non adeo diuturna fuit. Cum enim anno 1559. Augustae Vindelicorum iterum comitia haberentur, iam tunc Euangelici Status conquesti sunt de crebris Pacis religiosae, etiam qua subditis emigrationem permittit, violationibus f); praesertim vero in comitiis a. 1566. habitis, die 25. Aprilis in grauaminibus ad Caesarem delatis g) grauius tulerunt, quod, cum ex Pacis religiosae formula emigratio propter religionem subditorum arburio committi debuisset, das es in der Vnterthanen

Macht

- b) Extat Ciuitatum decretum 19. et ap. LEHMANN Lib. I. cap. ap. eund. l. c. cap. 12. p. 27. 34. p. 64.
- c) Teste Resol. regia ap. eund. f) LEHMANN l. c. Lib. II. cap. 16. p. 36. c. I. p. 81.
- d) Ap. eund. cap. 19. p. 43. g) Ap. eund. l. c. cap. 4. p. 100.
- e) Corp. Rec. Imp. Tom. III. p.

Macht und Willkühr stehen soll abzuziehen, - - oder zu bleiben, Catholici tamen suos, qui nouiter Aug. confessionis formulam fide amplecterentur, magna feueritate expellerent. Saepius deinde hae querimoniae repetitae sunt, nimirum in comitiis a. 1576. 1594. 1598. et 1613. et maxime in Replis a. 1598. Caesari traditis h) assererent, euangelicam religionem ita per Pacem religiosam in Imperio firmatam esse, dass derwegen niemand solle von seinem Vaterlande oder angestellten haeslichen Wohnungen, liegenden Guetern und andern Gelegenheit verstoßen werden. Neque tamen Catholici sibi deerant; quin potius iam a. 1566. in responsione ad Euangelicorum grauamina i), emigrationem subditorum non tantum voluntatis, sed etiam necessitatis esse, contendebant: lassen es des Abzugs halben beym ausdrücklichen Buchstaben und desselbigen Verstand, aber nicht bey dem fürgebildten jeden ungestandenen Vnverstand, der Willkühr bewenden; nec minus in comitiis a. 1576. et 1594. conuocatis nonnunquam reeriminatione vsi sunt, simul tamen concesserunt k), quod subditi Catholicorum Euangelici discessu suo des sonst von Alters gebührlichen Einsichens der Obrigkeit sich frey entledigen mögen.

§. V.

Superuenerunt deinde belli tempora, cuius calamitatibus cum omnes Imperii Status vires fractas ac imminentem Imperii ruinam sentirent, pacem denuo respicere coeperunt. Itaque ad Pacis Westphalicae tractatus tandem deuentum est, vbi, cum inueteratis litibus necessaria medicina quaeretur, Euangelicorum Statuum Legati mox, postquam pri-

A 3 mas

h) Ap. eund. Lib. II. cap. 7. p. 251.

i) Ap. eund. l. c. cap. 5. pag.

III.

k) In refut. grauaminum in comitiis a. 1594. composita Art. Aber gleichw. ap. eund. ibid. cap. 67. p. 237.

VIII DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

mas pacis condiciones Sueci Gallique proposuerant, inter grauamina ecclesiastica, quae cum Catholicis d. 15. Dec. a. 1645. communicabant, art. III. l) emigrationis subditorum mentionem iniecerunt, et Pacem religiosam in eo violatam esse censuerunt, quod Catholici Status subditorum A. C. ad dictorum arbitrio emigrationem adhuc permittere nollent, saepius eam difficilem redderent, nonnunquam et prorsus negarent. Ad haec Catholici, in scripto cum Euangelicis d. 29. Ian. a. 1646. communicato, regefferunt, ius sibi esse subditos *vermoeg des hochberheuertten Religions-Friedens klaver Disposition zu der Emigration anzuweisen m)*. Suasu deinde Comitis TRAVTMANNSDORFII Euangelici d. 26. Febr. a. 1646. media, quae vocabant, compositionis tradidere, in quibus ad grauum tertium exigebant, propter religionem subditos non esse *expellendos, wenn es aber eines evangelischen Vnterthanen Gelegenheit also mit sich bringet, zu verkaufen und anderswo sich hinzuwenden, soll demselben solches unter dem Praetext der Leibeigenschaft oder sonst einigerley Weise nicht verwehret - werden n)*. Sed et Catholicis in sua sententia persistentibus varie de ea re actum est, donec tandem Euangelici in declaratione grauaminum Legatis Suecicis d. 27. Febr. a. 1647. exhibita o), necessariam subditorum, qui diuersae a territorii Domino religioni addicti, sed a. 1624. exercitio religionis suae gauisi, reliquorum, qui, intra semestre post publicatam pacem alterutram religionem professuri sint, cum domestico solum Dei cultu, tolerantiam proponerent, hos vero, qui demum post semestre elapsum alterutri religioni accessuri essent, *expelli* quidem posse concederent, sed tamen datis quindecim annorum induciis. His enim conditionibus propofitis Caesariani

l) Ap. DE MEIERN Act. Pac.
Westph. Tom II, p. 526.
m) Ibid. pag. 557.

n) Ibid. pag. 570.

o) Ibid. Tom. IV. p. 94. 96.

a pristino rigore paulatim *p*) recedere coeperunt, ita, vt in plerisque capitibus ipsis cum Euangelicis conueniret, et ne quidem clausulam de emigratione tum voluntaria, tum necessaria, praetextu seruitutis, *aut alio*, non impedienda, accipere detrectarent *q*); quo facto, post variam cum Catholicis Statibus actionem, tandem omnes consenserunt in hanc formulam ipsi Pacis instrumento insertam: *Quodsi vero subditus, qui nec publicum nec priuatum suae religionis exercitium anno 1624. habuit, vel etiam, qui post publicatam Pacem religionem mutabit, sua sponte emigrare voluerit, aut a territorii Domino iussus fuerit, liberum ei sit, aut retentis bonis aut alienatis, discedere r*).

§. VI.

Ita multis laboribus vtramque pacem Germania obtinuit: quarum ex tabulis coniunctis apparet, *tam subditum Catholicum Status Euangelici, quam Euangelicum Status Catholici, qui nec publicum, nec priuatum suae religionis exercitium anno normali habuit, vel demum post Pacem Westph. religionem mutat, religionis causa emigrare posse, etsi a territorii domino patienter toleretur, eique domestica deuotio permittatur*. Id enim patet ex ipsis verbis Pacis Religiosae §. 24. quae supra iam attuli (§. 3.), et Pacis Westphalicae Art. V. §. 36. collata cum §. 34. cuius verba §. 5. descripsi. *Sed tamen et dominus territorialis subditos tales diuersae religionis tolerare potest, si vult, eoque casu domesticum Dei cultum ipsis permittere debet, vel, si tolerare non vult, expellere potest*; quod iidem Pacis Westph. textus docent, et praesertim ius subditos religionis causa expellendi verbis I. P. O. Art. cit. §. 36. *aut a territorii domino iussus fuerit, firma-*

p) Ibid. p. 123. 125. et adi.
Prot. Lit. B. p. 156. sq.

q) Ibid. pag. 516. sq. 543.

r) Infr. Pac. Ofn. Art. V. §. 36.
B

matur. coacta enim emigratio expulsio est seu exilium (Dom. Praef. Diff. cit. §. 5.).

§. VII.

Si *fines* respicimus, propter quos leges imperii fundamentales subditis ius religionis causa emigrandi, et Statibus ius eapropter illos expellendi, dederunt, facile ostendi potest, *illis ius emigrandi ideo, ut sibi quoad religionem eiusque exercitium quam fieri potest optime consulere, et tutos a persecutionibus se praestare possint, Statibus vero ius expellendi ideo, ne nimis ius reformandi diminuatur, illisque inuis diversae religionis subditi obrudantur, esse concessum.* Et quidem quod ad ius primum pertinet, eo fine ius emigrandi in Pace religiosa subditis concessum esse, verba §. 24. *von solcher iber Religion wegen*, indicant, quippe quorum sensum hunc esse: *quo melius (subditi) religioni eiusque exercitio consulere possint*, iam Camerales in dubiis a. 1782. in comitiis propositis s) agnouerunt, cum assererent, beneficium emigrationis, etsi iam subditis libertas conscientiae permiffa sit, non tamen ex superfluo datum esse, *sintemahl solche Freyheit nicht einem ieden gnugsam, sondern werden dennoch wohl etliche, dieweil sie keine offentliche Kirchen und Schulen - - gehalten moegen, an andere evangelische Orte sich haeslich nieder zu thun verurfaecht* t). Et hanc Evangelicorum sententiam adhuc in Pace Westphalica fuisse, per-

s) Ap. LEHMANN I. c. Lib. III. cap. 29. p. m. 435.

t) Quibus ad stipulatur Autor des kurzen Begriffs der Fundamente, warum man die Catholische zur Eiection ihrer evangel. Urterth.

nicht besugt zu seyn erachtet, ap. CORTREIVM Obf. ad Pac. rel. Art. XI, §. 6. p. 229. ibi: *sondern, dafs es nur bey den Unterthanen stehe, wann sie wollen, wegen Mangel des exercitii publici, an andere Orte zu emigriren.*

perspicitur partim ex voto Legati Brunswicensis *u*), in quo materiam deliberationis tunc instituendae inter alia eo redire dicit, *wenn ein Vnterthan ohn oeffentliches Religions-Exercitium nicht seyn könne, und deswegen wegziehen wolle, auf was Art ihm voluntarium emigrandi beneficium zu verstaten*, partim ex consultatione ab Euangelicis inter medios Pacis Westph. tractatus a. 1646. euulgata *x*), in qua dicunt, hoc emigrationis remedium ideo excogitatum esse, *damit die Obrigkeit sich binführo keiner Aufrubr, noch die Vnterthanen einiges Gewissens-Zwangs mehr zu besorgen haben moechten*. Adde et ipsam Pacem religiosam, quippe cuius finis iuxta §. 13. erat: *solche nachdenkliche Unsicherheit (der Staende und Vnterthanen) aufzuheben*. Nec aliam Catholicorum Statuum mentem fuisse, ex eorum propositionibus de tollendis grauaminibus, a. 1646. cum Euangelicis communicatis, intelligitur, vbi emigrationis hunc finem esse volunt, *daß der Vnterthan wider seiner Obrigkeit Verboth mit Beschwerung seines Gewissens unter derselben zu bleiben nicht schuldig seyn solle y*). Quod vero finem concessi tandem iuris expellendi attinet, ille haud dubie cognoscitur ex variis Catholicorum Statuum, et praesertim Legatorum inter tractatus Pacis Westph. declarationibus, in quibus postulatae ab Euangelicis necessariae subditorum tolerantiae semper ius reformandi et iniquitatem inuoluntariae tolerantiae opponunt *z*).

B 2

§. VIII.

u) Ap. DE MEIERN A. P. W. T. III. p. 249. Adde votum Legati Comitum Franconiae, ib. p. 253.

x) Ibid. Tom. II. p. 704. sq.

y) Ap. DE MEIERN I. c. Tom. III. p. 197. 439.

z) E. gr. ap. DE MEIERN

I. c. Tom. II. p. 633. Tom. III. p. 197. Tom. IV. p. 62. sq. vbi TRAVTMANNSDORFIVS Comes paucis verbis multa exprefit: *Ein ieder Stand, auch so gar die Grafen, haetten ia Macht in seinen Landen zu reformiren, würden doch die Catholischen nirgends gelitten.*

§. VIII.

Quia vero in vtroque foedere tam Pacis religiosae, quam Westphalicae, non tantum singuli Status, sed plane Corpora et Catholicorum et Evangelicorum, testantibus Actis publicis, inter se pacti sunt; inde cognoscitur, *ex hisce conventionibus non modo subditis ius emigrandi, et Statibus ius expellendi, quaesitum esse; sed et vtrumque Statuum Corpus ius acquisiuit exigendi, ne quidquam contra alterutrum vel subditorum vel Statuum ius a quopiam admittatur.* Et quoniam vtrumque Pacis foedus etiam in legem Imperii fundamentalem transit, quarum custodia est penes totum Imperium: *quin etiam totum Imperium iure efficere possit, ut Statibus iuris expellendi, eorum vero subditis iuris emigrandi vsus permittatur, non ambigendum est.*

§. IX.

At non immerito hic quaeritur: cuiusnam sit statuere, an et quomodo Statui iure expellendi, subdito iure emigrandi, vti expediat, nec ne? Nam haec quoque res in controuersiam venit. Et, si quidem omnes Principes boni, subditi non mali, ambo satis intelligentes essent, tunc sane neuter alterius iure aduersa admissurus, et omnis disceptatio fere inanis esset. Nunc autem, cum inter mortales tantae et Principum et subditorum virtutes non semper sperari queant, hac disquisitione non tuto superfedere possumus. Si igitur Principis esset, statuere de eo, an subdito emigrare expediat, is semper, quoties subditus emigrare cupit, discernere posset, non expedire subdito; si subditi esset iudicium, de commodis incommodisue, ex sua expulsionem reipublicae sperandis vel metuendis, is nunquam boni foret praenunciatus. Quid ergo? Frustraneum esset ius expellendi Principis, et subditi quoque ius emigrandi. Quod ne fiat, ipsa natura vtriusque limites rexit; et cum Principis, quata-

talis, non sit decernere, nisi de his, quae publice sunt vtilia, subditi de illis tantum, quae priuatim: *iudicium de eo, an et quomodo iure expellendi vti expediat, non subdito, sed Principi, de eo an et quorsum emigrare proficit, non Principi, sed subdito, relinquendum est a):*

§. X.

Praeterea *religionis causa emigraturis, vel expulsis, ius quoque competit, pro suo arbitrio nouas fortunarum suarum sedes eligendi.* Quod, prouti ipsis legibus naturae, ita et Pacis Westphalicae tum verbis, tum rationi, conuenit. Verbis; cum *liber discessus*, tam sponte emigraturis, quam emigrare iussis, i. e. expulsis, Art. V. §. 36. I. P. O. concessus sit: rationi; cum subdito nulla foret potestas, qua religionem eiusque exercitium, quaeque hinc porro pendent, sibi, quam fieri potest, optime prospiciendi, seque a persecutionibus tutum praestandi, nisi electio noui domicilii eius arbitrio committeretur (§. 7.). Et quoniam in vniuersum tractatum in conuentionibus interpretandis maxima vis est: eadem ratione propositio, quam veram esse defendo, ex variis dictis actisque, quibus Legati in conuentu Westphalico praesentes suorum voluntates explicuerunt, vberrime confirmatur. Ita, vt alia multa praetermittam, inter tractatus de pacis conditionibus Evangelici postulabant *b): Wann es eines Catholischen Standes Evangelischen Vnterthanen, oder auch eines Evangelischen Standes Catholischen Vnterthanen selbst eigene Gelegenheit mit sich bringet, das seinige zu verkaufen, und sich anders wohin zu wenden*, non impediendam esse bonorum distractionem; sic Caesaris Legati, in periculo instrumenti pacis d. 3. Iunii a. 1647. Succis exhibitio, scripserunt: *Illi denique*

B 3

a) Vid. b. ENGAVII Pr. supra alleg. §. 15. in fine.

b) In conceptione grauami-

num ap. DE MEIERN A. P. W. T. III. p. 283. 338. et alibi passim,

que Statuum immediatorum subditi, qui post Pacem - publicatam deinceps futuro tempore diuersam a suo Superiore religionem profitebuntur et amplectentur, iussu quidem Magistratus religionis causa, termino praefixo decennali emigrare teneantur: quodsi intra hoc spatium bona sua vendere, aut commoditatem domicilii transferendi inuenire nequiverint vel neglexerint, et q. f. c). Quis autem non videt, condiciones: wenn es dessen selbst eigene Gelegenheit mit sich bringet, vel: si commoditatem domicilii transferendi inuenire nequiverit, vel neglexerit, frustra poni, nisi simul disponerent, subditum commoditatem domicilii transferendi etiam quaerere posse? Neque silentio praetereundum est, Catholicos, in responso ad Euangelicorum grauamina d), rationem, qua quondam ciuitates Ulmenis et Mühlhufana alibi vsae erant, daß die Staende den Vnterthanen, ibrem Murb und Gefallen nach, eine Religion nicht zulassen, sondern, da es ihnen nicht gelegen seyn wollte, sich solcher jetziger gemeiner Stadt - Religion anbaengig zu machen, stünde es ihnen frey, nach andere Orte ihres Gefallens zu ziehen, pro se allegasse, adeoque et probasse. Quod, si ita est, quis neget, emigraturis suo arbitrio nouum domicilium quaerendi ius esse potestatemque? Sed omne dubium illud tollit, quod, cum Caesariani, a. 1647. d. 6. Febr. in tertio Legatorum quorundam et Deputatorum Euangelicorum in puncto grauaminum confessu, declarauissent, Caesarem, vt Euangelicos in ditionibus haereditariis Auftriacis toleret, prorsus teneri nolle, et Deputati Euangelici ex illis quaerent: Wo sollen aber die armen Leute bleiben? Comes TRAVTMANNSDORFIVS responderit: die Evangelischen moechren sie unter sich aufnehmen e). Imo idem Comes et VOLMARVS, adiunctus ei Legatus, in congressu cum Deputatis Euangelicorum d. 25. Iulii a. 1646. habito, viam, qua emigraturis Euangelicis eundum esset, cla-

c) Ibid. T. IV. p. 571.

d) Ap. eund. T. II. p. 556.

e) Ap. eund. T. IV. p. 64-

clarius adhuc his verbis demonstravit; *Die Prozeßivenden haetten nunmehr mehr Lands in Deuschland, als die Catholischen selbst, waeren hin und wieder Lands und Güter genugsam, da sich dergleichen emigrirende Personen wieder einkaufen und anrichten koennren f*). Sic vides late patentes campos, in quos Euangelicis emigraturis excurrere et domicilium quaerere licet; verum, Catholicis emigraturis cum Euangelicis, expulsis cum sponte emigrantibus, ex I. P. W. Art. V. §. 36. ius aequum esse, memento g).

§. XI.

Germaniam rempublicam esse ex variis aliis subordinatis, quas *provincias* vocant, *compositam*, ex Status Germaniae Notitia hic merito supponitur; neque minus constat, nonnullas harumce provinciarum sub vno capite ita coniungi posse, Superioritas territorialis alterius provinciae fit in alterius dominio, ita tamen, vt in vnam remp. non coalescant, alias ita eidem Principi subiici, vt singulae singularium rerumpublicarum formam non retineant, sed trans-eant in vnam. Illae *provinciae coniunctae* sunt, hae plane *incorporatae*. Dari praeterea provincias, quarum territorialis potestas in eodem capite ex accidenti tantum concurrat, ita vt nulla sit in alterius dominio, sed quaelibet quasi sui iuris sit, nemini ignotum esse potest; et tales provinciae Imp. Germ. *coordinatae* sunt. Sed dantur *analogae* quoque provinciarum tum *coniunctarum*, tum *coordinatarum*, quarum illae in dominio extraneae gentis sunt, sed formam peculiaris Imperii provinciae retinent, vt Pomerania Suecica,

f) Ap. DE MEIERN, ibid. quae paulo ante iis, qui sua sponte emigrant, concessa sunt. Sunt verba instrumenti Pacis, quale a

g) Hoc modo coacte emigrantibus eadem beneficia competant, Caesareanis conceptum erat. Ap. eund. T. IV. p. 572.

cica; hae vero ex accidenti eidem cum gentibus extraneis Principi subsunt, sed nullum gentis extraneae dominium agnoscunt, quarum exempla sunt ditiones Hannoueranae, stemmatis electoralis Brandenburgicae, Comitatus Oldenburgensis et Hollatiae diuersae partes, quippe regno Britannico, Prussico, Danico et Russiae imperio coordinatae.

§. XII.

Haec si recte tenes, haud difficulter sequentia intelliges, nimirum I. *transplantationem subditorum provinciae Germanicae tunc demum vere adesse, si iussu Superioris subditus domicilium ita mutat, ut illud tantum vel in alium eiusdem per omnia provinciae locum, vel etiam in fines provinciae incorporatae, transferat*; II. *Non esse transplantationem, si iussu Superioris subditus provinciae Germanicae pristinum domicilium relinqueret, nouumque in provincia vel coniuncta, vel coordinata, constituere debet*; tunc tamen III. *subditum iuncta confectione vel deportatione in exilium agi, seu expelli; idem vero IV. statuendum esse, si subditus provinciae Germ. Superioris iussu domicilium nouum in rempublicam extraneam vel coniunctam, vel tantum coordinatam, transferre cogitur*. Eorum omnium rationes inueniuntur in Dom. Praefidis Diff. *de iure emigrandi et transmigrandi subditorum* etc. Cap. I. §. 9. 14. et 18. nec ideo, cum illa sufficere videantur, nouis demonstrationibus opus est.

§. XIII.

Cum vera transplatio subditi provincialis Germanici, quae propter religionis a domino territoriali diuersitatem decernitur, subdito non permittat ire, quo vult, suoque arbitrio sibi tutum commodumque domicilium quaerere, sed potius confectionem contineat (Dom. Praef. Diff. cit. §. 9. 18.) cum subditum prohibeat, de optima maxima religionis suae liber-
ta-

tate, et securitate a malis ob religionem metuendis, sibi prospicere, neque sperari possit, eundem Dominum, qui subditum in pristino domicilii loco propter religionem male habuit, in nouo domicilii loco, mitius cum eo acturum esse, adeoque haecenus male subdito cautum sit: emigraturo e contra et exuli totus mundus pateat, et non modo liberare se a pristini Domini potestate (*des Einsehens der Obvigkeit sich frey entledigen*, vid. §. 4. in fine), ex territorio et Principatu plane discedere *h)*, Catholicus in terris Catholicorum, Euangelicus in ditionibus Euangelicorum, domicilium (§. 10.), vbi summa in religionis exercitio libertate, summa securitate frui queat (§. 7.), eligere possit: *constat transplantationem nec emigrationi, nec expulsiōni aequipollere, nec beneficium pro emigraturis vel exulibus esse, sed nouam afflictionem.* Cum porro subditi in prouinciam coordinatam vel coniunctam coacta propter religionem traductio durior adhuc sit transplantatione, cum non modo illius incommoda contineat, sed etiam subditum cogat, vt se subiiciat reipublicae, cui antea ad nihil prorsus obstrictus erat *i)*: *talis subditorum religionis causa traductio ex prouincia in prouinciam tanto minus emigrationi vel expulsiōni aequipollet, tanto minus pro beneficio habenda, quanto peior est transplantatione.* Vnde, *etiamsi ius transplantandi concederetur, ideo tamen ius ita traducendi subditos nondum daretur.*

§. XIV.

Sed omnium pessimum est, si subditus prouinciae Germanicae, diuersae a territorii Domini religioni addictus, propterea in regnum exterum traducitur: hic enim quicquid malorum tum transplantationi, tum subditorum transpositioni in prouinciam vel coniunctam, vel coordinatam, inest,

h) Pac. relig. §. 24. ibi; *Landen, Fürstenthumen.*

i) Dom. Praef. Diss. cit. §. 15.

XVIII DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

non modo concurrat, sed etiam nouorum accessione augeatur. Namque subditus ita in regnum exterum pulsus, eademque alligatus, ciuitate germanica, beneficiis Pace, tum religiosa, tum Westphalica, ei concessis, protectione Imperii, et vtriusque tum Catholicorum, tum Euangelicorum, Corporis (§. 8.), et, vt cuncta vno verbo comprehendam, iure omni, quod tanquam Germaniae ciuis habebat, plane priuatur ^k). atque ita in manum et potestatem iam antea sibi infensi Principis redigitur, vt, si vel spiritum adhuc ducere permittatur, id eius gratiam existimare debeat. At, dices, laetae sedes assignari, liberrimum religionis exercitium concedi potest. Recte quidem; sed, vt alia fileam, bonis verbis nihil cautionis inest, multo minus adhuc subdito cautum est de perpetuitate tam propensae voluntatis. Quid enim? Si Princeps, qui liberos intuitu Imperii nunc manus habet, deinde impotentius regnare, et cum subdito ita in potestatem suam redacto, eiusque religione, inclementius agere incipiat: equis tunc homini vindex erit? Frustra profecto Quiritium fidem implorabit, frustra ad Pacem religiosam atque Westphalicam prouocabit; neque Imperii, neque Corporis vel Catholicorum, vel Euangelicorum, auxilium expectandum est, cum nihil illis iuris sit in Principem reipubl. exterae. Haec igitur omnia, vt decet, ponderanti, non erit dubium, *quin talis transductio, qua ciuis prouinciae Germanicae propter religionem domicilium in exterum regnum, Domino, quem habuit, territoriali pariter subiectum, transferre cogitur, ne quidem transplantationi vel transductioni de prouincia in prouinciam, multo minus emigrationi vel expulsiōni, aequiparari, nedum beneficium existimari queat: neque immerito quis iudicabit, ex ipso, si quod religionis causa daretur, transplantandi iure, talem subditorum deductionem non deriuari posse.*

§. XV.

^k) Ibid. §. 36.

§. XV.

Quodsi iam porro lubet, transplantationem ad normam Pacis religiosae et Westphalicae exigere, videbimus, *illam, qua subditi vel Catholici Domini territorialis Evangelici, vel Evangelici Domini territorialis Catholici, qui post Pacem Westphalicam publicatam diuersam religionem amplectuntur, propter hoc ipsum transplantantur, et verbis, et sententiae vtriusque Pacis esse contrariam.* Et primo, quod Pacem religiosam attinet, verba clara sunt 1): *Wo aber unsere, auch der Churfürsten, Fürsten und Staenden Untertanen, der alten Religion, oder Augspurgischen Confession anbaengig, von solcher ihrer Religion wegen aus unsern, auch der Churfürsten, Fürsten und Staenden des Heil. Reichs Landen, Fürstenthumen - - an andere Ort ziehen, und sich niederthun wollten, denen soll solcher Ab- und Zuzug - - zugelassen und bewilligt - seyn.* Si enim emigraturis vel expulsis permittitur discessus e *terris et Principatibus*, is vero per transplantationem tollitur: nemo negare poterit, quin transplantatio ista cum verbis foederis pugnet. Si vero Pacis Westph. verba inspiciamus, statim patet, aut subdito emigrationem iniungi, tunc vero *discessum* debere esse *liberum*, I. P. O. Art. V. §. 36. qui, qualis esse debeat (ex §. 10.), et quam vehementer ei transplantatio aduerfetur, (ex §. 13.) facile intelligitur; aut vero subditus migrare non iubetur. Hoc autem casu aut sponte manere vult, *et patienter tolerandus est*, ex praescripto I. P. O. Art. cit. §. 34. aut sponte migrare vult, et *liber* iterum discessus illi patere debet, per I. P. O. Art. cit. §. 36. Quocumque igitur respicias, semper intelliges, cum verbis vtriusque Pacis huic transplantationi non conuenire. Ergo ad legum sententiam transeundum est. Hanc autem non magis fauere transplantationi, haud difficulter demonstrabitur. Nam, cum *finis* sanctionum, quae in

C 2

vtrius-

1) Pac. rel. §. 24.

XX DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

vtriusque Pacis tabulis de emigratione vel voluntaria, vel coacta, disponunt, ratione subditorum quidem eo redeat, vt hi, quod ad religionem pertinet, summae commoditatis et securitatis compotes fieri possint, ratione Superioris vero, ne nimis ius reformandi minuatur (§. 7.), et ita ei omnis facultas adimatur turbarum occasionem praecauendi *m*); contra vero, transplantatio impediatur, quo minus subditi ipsi sibi de summa religionis libertate et securitate, vt decet, prospicere possint (§. 13.): necessarium est, vt transplantatio, quemadmodum fini et rationi, sic quoque sententiae legum, aduerfetur. Cum porro Pacem religiosam ipse Rex FERDINANDVS ita interpretatus sit: *welcher Vaterlan der Religion und Glaubens wegen unter ihrer Koen. Mai. nicht bleiben wollte, der moechte anderstwo binziehen* (vid. §. 3.); cum Status Catholici a. 1594. ita eam intellexerint, vt censerent, subditos posse discessu suo *des sonst von Aetern gebührenden Einsehens der Obrigkeit sich frey entledigen* (v. §. 4.), et transplantatio cum his consistere non possit: cum denique expullis et emigraturis Legati, praesertim Caesaris, durantibus Pacis Westph. tractatibus, viam, ab ea, qua his, qui transplantantur, eundum est, prorsus diuersam monstrauerint (§. 10.); ex paciscentium vero inter tractatus intentione, dictis factisue demonstrata, sententia pactioum colligenda sit: hinc quoque patet, cum legum fundamentalium sententia subditorum transplantationem non conciliari posse.

§. XVI.

Quae cum ita sint; cum transplantationis incommoda non solum omnia et reliquis subditorum traductionibus infint, sed plane nouis augeantur (§. 13. 14.) atque ita hae omnes eatenus aequali ratione se habeant: *quoniam illae quoque*

m) Id, quod institutis Osna- ap. DE MEIERN A. P. W.
brugae tractatibus Comes TRAV- Tom. IV. p. 62. 64. 65.
MANNSDORFIVS inprimis vrsit,

que et verbis et sententiae Pacis religiosae et Westphalicae repugnent, dubium non erit. Quamobrem illud recte sustinuit Corpus Euangelicum in literis intercessionalibus d. 7. Iulii a. 1734. ad Imperatoriam Maiestatem datis n): nach - - ia einigen andern Orten wider ihren Willen sie zu transportiren, würde der in besagten Religions-Frieden festgesetzten Emigrations-Freyheit und Abzugs-Rechte allerdings derogiren.

§. XVII.

Itaque, cum subditorum, qui religionis causa vel emigrare vel expelli possunt, tum transplantatio, tum in aliam, eidem Principe subiectam, vel coordinatam vel coniunctam, prouinciam, et magis adhuc in regnum exterum, abductio, sit Paci religiosae et Westphalicae ita contraria (§. 15. 16.), vt ne quidem emigrationi vel expulsionem aequi polleat (§. 13. 14.); cum aduersentur iuribus subditorum ex legibus Germaniae fundamentalibus natis, ipsius quoque Imperii et Corporum tam Euangelici, quam Catholici (§. 6. 8.): *nemo dubitare poterit, quin Domino territoriali omni, subditos, diuersae religionis causa, vel transplantare, vel alia supradicta ratione traducere, omnino interdictum sit.* Atque adeo hoc verum est, vt vel ad ipsam, quam vocant, *eminentem potestatem* frustra in hac causa prouocent, frustra, ditiones suas hominibus libero eorum discessu orbari, aliorum Principum, hostiliter in se animatorum, vires noua accessione augeri, hinc in hoc conflictu territorii sui publicam salutem saluti singulorum subditorum praeferendam, eosque libero discessu priuari posse, obtendant. Vt enim fileam, subdi-

C 3

n) Ap. DE SCHAVROTH in *der vollst. Sammlung aller Concursorum, Schreiben und Verhandlungen des Corporis Euangelicorum.* T. I. p. 313. conf. quoque

Postscriptum de dato 18. Iunii 1755. adiectum literis a Corpore Euangelicorum ad Regem Magnae Britanniae aliosque sub d. 7. Maii ei. anni transmissis.

tum provinciae Germaniae eo ipso, dum pristino domicilio excedere iubetur, vel, in casu lege permissae emigrationis, se emigratum profiteretur, ita a pristino, vt vnionis, ita et subiectionis, vinculo liberari o), vt Superiori quoad actus perpetuo duraturos non amplius subsit p), potestatem autem, etiam eminentem, in non - subditum dari nullam; vt sileam, huius potestatis vi subditum tunc deum iure quodam priuari posse, quando ineuitabilis necessitatis ratio illud poscit, hanc autem necessitatem hoc casu nunquam adesse, cum semper legitimum detur remedium discessum subditorum impediendi, nimirum si publicum religionis exercitium, cum inde dependentibus saecularibus iuribus, et plena securitas in loco, vbi sunt pp), conceditur; vt

o) Dom. Praef. Diff. cit. §. 7. 8.

p) Id. ib. §. 35.

pp) Perill. quidem L. B. AB
ICKSTATT concessionem priuati religionis exercitii ad hoc sufficere putat, in Opusculo infra allegando §. 6. 8. ea ratione motus, quia huius concessione finis, quem Paciscentes inter tractatus Pacis Westph. habuerunt, ex parte obtineretur, et subditi, quibus exercitium religionis priuatum ex pacto et gratia conceditur, illis, qui illud vi anni normalis habent, melioris conditionis esse non deberent. Id vero nondum adeo liquet. Nam, quaeritur adhuc, numne et subditi, quos annus normalis in exercitio reli-

gionis priuato tuetur, vt publici, et saecularium commodorum, quae propter religionem ipsis forte denegantur, compotes fiant, emigrare possint? Certe, cum subditi, ad quos annus normalis non spectat, qui tamen permisso cultu Dei domestico vi Pacis Westph. Art. V. §. 34. patienter tolerantur, liberioris exercitii religionis causa emigrare possint, quidni et illis, quos annus normalis in solo priuato religionis exercitio tuetur, idem liceat, si maiorem religionis libertatem se consequi posse sperant? Finis generalis Pacis Westph. a speculibus distinguendus est. Ille omnino in libertate conscientiae et

vt denique fileam, potestatem eminentem non porrigi ad illa iura, quae subditi ex lege fundamentali habent: illud praesertim considerandum est, non quaeri hic de mero subditorum iure, sed etiam de iure Imperii et Corporis tam Ca-

tho-
et libero religionis exercitio, sed quantum vtrinque obtineri potest perfectissimo, consistit. Anni normalis finis est, determinare in quantum Dominus territorialis ad tolerantiam cogi possit. Quid, si sponte concedit augustiora, quam annus normalis tribuit, an illud fini paciscentium contrarium? Quid, si plura concedere nolit, an huic fini repugnat, si subditi, maiorem libertatem quaerentes, quam Dominus territorialis concedere vult, emigrare volent? Certe Protestantes alternatiuam hanc proposuerant, aut subditis *Autonomiam* concedendam, aut emigrationem. Per illam vero tunc temporis plenissimam religionis libertatem intellectam fuisse, ex ipsis Actis Pacis Westph. passim constat. Cum ergo alternatiuam illam sibi propositam fuisse, se vero primum membrum repudiasse, alterum concessisse, ipsi Status Catholici testentur, quando in responsione ad Euangelicorum grauamina ap. DE MEIERN I. c. T. II. p. 557.

dicunt: *intemal bey Abhandlung des Religions- Friedens, der d. C. Verwandten erstlich begchret, allen Vnterthanen insgemein die Religion frey zu stellen, und dan noch dabenebens zu verabscheiden, wann einer von seinem Herrn, so einer andern Religion waere, und sich zu solcher nicht bekennen, sondern hinweg ziehen wolte, das ihm dasselbe zu erlauben. Weil nun das erste Kayf. Mai. und die Catholischen keinesweges nachgeben koennen, so ist gleichwoel des zweyten Falls halben diese Vernehmung beschehen, das die Vnterthanen, wenn sie der Religion halben sich nicht bequemen, sondern lieber hinweg ziehen wollten, nicht aufgehalten - seyn sollten: sequitur, vt, nisi subditis hoc desiderantibus, publicum religionis exercitium concedatur, emigrare queant, ad minimum Pacis Westph. fini hoc non repugnet. Tandem, ratio idonea non adest, cur subditi, qui emigrare possunt, adeoque, si remanent, ex pacto liberaque voluntate manent, me-*

XXIV DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

tholicorum, quam Euangelicorum (§. 8.), ita cum iure subditorum connexo, vt diuelli nequeant; atque, cum nullius Domini territorialis superioritati Imperium vel ambo Corpora subiiciantur, aduersus haec quoque potestas territorialis exerceri non potest. Accedit, quod singulae Germaniae prouinciae erga vniuersum Imperium se habeant, vt singuli ciues, singulae personae morales, erga rempublicam; atque hac ratione salus Imperii in conflictu vincet salutem singularum prouinciarum. Cum igitur a Pacis religiosae et Westphalicae custodia salus Imperii dependeat, contra vero a potestatis territorialis, etiam eminentis exercitio, singularum prouinciarum salus: potestas territorialis eminens aduersus Pacem religiosam et Westphalicam, hinc et aduersus iura subditorum, qui religionis causa vi foederum Pacis vel emigrare, vel expelli possunt, nihil omnino valet; et potius Domini territoriales cogitare debent, quod subditi non tantum suorum territoriorum sint subditi, sed et Imperii.

§. XVIII.

Sic igitur constitutis rebus iam nihil amplius superest, quam vt obiectiones etiam, et argumenta, quibus eruditi a me dissentientes vtuntur, pro ratione instituti ad aequam iuris lancem expendam; et quoniam praesertim Celeberrimus Academiae Ingolstadtensis Cancellarius, Perill. L. B. AB ICKSTATT q), contrariae sententiae causam acutissime egit, vt hiores sibi condiciones, quam quae hi, quos annus normalis tuetur, illorum sunt, quibus annus normalis solum priuatam religionis exercitium tribuit, stipulari nequeant, cum fini pacificentium profecto non repugnet, ex accidenti meliores condiciones illos consequi, qui per se, et iure profecto, exigere id nequeunt, quod

hi, quos annus normalis tuetur, omnino iure perfecto exigere possunt.

q) In Progr. de iure Statuum Imperii expellendi atque transplantandi subditos diuersam a territorio Domino religionem amplectentes. Opusculor. Tom. I. pag. 285. sqq.

vt eius quoque rationes primo loco ponderem, officii mei ratio exposcit. Id vero non eo explicari volo, quasi honori Viri, quem oppido qua mores qua scientiam maximi facio, interque summos huius aevi ICTos numero, quicumque detractum cupiam, aut viribus illi me parem existimem: sed potius quicquid ago, eo consilio ago, vt ciuis reipublicae literariae fentiendi libertate vsus quaecunq; virium meorum periculum faciam, et argumenta vtcunq; comparata integerrimo ipsius iudicio lubens volensque submittam. Illi deinde iungam quae contra meam sententiam dixit IO. MENCKEN r), cuius argumenta non quidem per omnia conueniunt cum illis, quibus Perill. L. B. AB ICKSTATT vsus est, nec tamen etiam per omnia ab illis recedunt, et, cum paucis principis nitantur, paucis solui possunt.

§. XIX.

Primum vero argumentum, quo vtitur acq;issimus alias iurium tam territorialium, quam subditorum, arbiter, Perill. L. B. AB ICKSTATT, eo redire videtur s), vt primo censet, per transplantationem subditorum in loca, vbi plena libertate conscientiae et libero religionis exercitio fruuntur, illis non raro, si non melius, at certe aequae bene consuli, quam emigrationis beneficio, ita, vt talis transplantatio merito pro effectu principalis clementiae et beneficio habenda sit: vnde *deinde* infert, eam aduersus Pacem Westphalicam et intentionem pacifcentium stare non posse. Quam obrem, cum *porro* Domini territoriales in subditos iure consti-

r) In Diss. sub. Praesidio III. te, iuxta Pacificat. Relig. §. Wo HERM. BECKERI a. 1755, Ro- aber unferre.
stochii habita, de imperante sub- s) Opusc. cit. §. 112, 115, 117.
ditum religionis causa emigratu- 118, 119, 121.
rum transplantandi iure gauden- D

XXVI DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

fituant, quod nec Paci religioſae, nec Weſtphalicae re-
pugnat: ius transplantandi ſubditos, poſt annum normalem
diuerſam a territorii Domino religionem amplectentes, Sta-
tibus Imp. negari non poſſe, cenſet. Ne vero quis credat,
Virum Celeb. de omni transplantatione tam bene ſentire,
alibi *z*) requirit, vt ſubditi ita transplantandi non dure ha-
beantur, neque in loco aſpera, inculta, barbara ablegentur.
Ergo, cum malorum propter ſolam religionem illatio perfe-
ctio ſit, ſiue transplantandos ſiue transplantatos ab omni
perſecutione immunes eſſe cupit. Verum, quod ad *primum*
pertinet, non quidem nego, Principem ſubditis, in ea con-
ditione poſitis, vt vel emigrare vel expelli poſſint, ex amo-
re paterno *u*) lautas ſedes, et lacte melleque fluentes, in
quas ſine inſigni bonorum diſpendio, ſine moleſtia ſe tranſ-
ferre poſſunt, aliasque commoditates, *offerre*, fiſcum admi-
nicula indigis praefitare, locupletibus cenſus aliasque abitu-
rorum praeflationes remittere poſſe: quae omnia, ſi ſponte
a ſubditis acceptantur, a iuris ratione remota non ſunt.
Sed nemo tamen negabit, ſub ſpecie paterni amoris inſen-
ſum animum latere, magnificas promiſſiones lamentabilem
exitum fortiri, parua beneficia ad hominum forte animos
capiendos impertita, ingentibus deinde incommodis com-
penſari, quin ſuperari, poſſe. Accedit per transplantationem,
aliasque ſimiles deductiones, ſubditis libertatem quae-
rendae ſedis, iudicium de eo, quid ſibi in ea re expediat,
proſus adimi (§. 13. ſq.), iisque oculos ita occludi, vt,
quales *futuri* ſint, perſpicere non poſſint, et merito hic dixeris:

Prudens futuri temporis exitum
Caliginofa nocte premit Deus.

Cum itaque melius ſit videre, quam oculis orbem
eſſe, cum certa ſint inuitarum traductionum incom-
moda, incerta vero, et tantum fortuita, commoda, ſpes
dubia et fallax: per illas ſubditis melius conſuli, quam per
emigrationem, illasque ideo pro Principali beneficio habendas

z) Ibid. §. 124.

u) Vt Vir. Perill. vult. §. 112.

das esse, mihi persuadere nequeo. Quin si etiam concederem, traductiones tales mera beneficia esse: certissimum tamen est, beneficium sine iniuria obrudi nemini posse, ac in praesenti causarum genere Principis non esse, de eo, quid subdito expedit, iudicium (§. 9.), sed subditi esse aestimare, tantane spes boni sit ex assignatis sedibus, quanta spes boni est, ex domicilio ab emigrante vel expulso libere eligendo, obtinendi. Ad *secundum* deinde monendum esse censeo, non tantum, ut modo dictum est, summopere de eo dubitandum esse, quod transplantatio cum reliquis subditorum traductionibus beneficii rationem habeat; sed etiam, etsi daretur, Paci Westph. et religiosae non esse contrarium, beneficium, ut ita dicam, novarum sedium *offervi* subditis, *obtrudi* tamen eas inuitis subditis et nolentibus, tam utriusque Pacis foederi, quam summorum Paciscentium intentioni, certissime aduersatur (§. 7. 10. 15. 16.). Cum igitur, quod *tertium* est, nemo negare possit, a Domino territoriali non iure constitui in subditos, quod Paci Westph. et religiosae repugnat: constat, Perill. Viri conclusionem non admittendam esse.

§. XX.

Secundum Viri Perill. argumentum ita explicatur: *Status et territoriorum Domini dictos suos subditos religionem mutantis expellendi iure gaudent. Ergo a potiori eosdem transplantare ipsis integrum erit, cum transplantatio idem, quod emigratio, subditis praestet, ac cum longe minori molestia coniuncta sit x).* Hoc vero illud est, quod vulgo dicunt argumentum a maiori ad minus, atque recte tunc demum valere statuunt, quando quod minus est, in maiori continetur. Sed et in propositione minore vitium latere videtur. Cum enim transplantatio, cum caeteris similibus traductionibus, novarum sedium electionem subditis omnino auferat (§. 13. 14.), oculosque illis ita claudat, ut futuram fortunam suam

D 2

pro-

x) Opusc. cit. §. 120.

XXVIII DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

spicere, vel incommodum domicilium ipsis forte destinatum deprecari nequeant, emigratio autem, imo et exilium, subditis hanc electionis libertatem saluam relinquat; cum siue transplantationem spectes, siue emigrationem, siue tandem expulsionem, semper, in aequali incertitudine de futuri domicilii commodis incommodisue, praestet eligere, quam cogi: oppido plus est transplantare, vel simili modo inuitum deducere, quam expellere vel emigrationem permittere; adeoque a iure expellendi ad ius transplantandi non valet consequentia y). Certe, si Vir Perill. a iure expellendi ad ius nouas sedes *offerendi* argumentatus esset, nihil monerem; verum in transplantatione de iure *obtrudendi* quaeritur, quo ipso argumenti ratio insigniter mutatur.

§. XXI.

Transeo ad *tertium* argumentum, quod eo redit, vt Vir Perill. primo censeat, per transplantationem subditorum, diuersam a territorii Domino religionem amplectentium, tam iura Dominorum territorialium, quam reipublicae communem salutem et securitatem in tuto collocari; nec minus per eam subditis post annum normalem diuersa sacra amplectentibus efficaciter consuli: atque hinc infert, transplantationes subditorum esse medium, quo collisio inter iura Dominorum territorialium et subditorum tollatur. Cum itaque collidentibus Statuum et subditorum iuribus exceptio facienda non sit, si vtriusque iura integra et illibata seruari possunt: hinc concludit, transplantationes esse medium, quo territoriorum Domini subditorum emigrationes iure impedire queant z). Adicit deinde, refractarios saepe subditos esse, et imaginariis suis iuribus ita pertinaciter insistere, vt cum iactura potius bonorum omnium, miseria summa comite alio secedere, quam et sibi, et reipublicae salutare medium eligere malint: quod an ferendum sit, prudentiorum iudicio relinquit.

y) Vid. Dom. Praef. Diff. cit. §. 32. n) Opusc. cit. §. 113, 115, 116, 122.

fra quaeritur de modo, quo fit *facienda* exceptio, cum in Pace Westphalica iam actu *facta* sit, nec liceat porro corrigere illa, quae dudum certo iure legeque constituta sunt. Quin, si *facienda* adhuc esset exceptio, vel maxime tamen puto, ipsius Imperii, ne dicam Corporum Catholici et Evangelici, salutem in censum venire, ita cum subditorum iuribus connexam, ut alterum sine altero consistere non possit; atque eapropter, cum transplantationes subditorum iura non illibata relinquunt (§. 13. 14.), non ita *facienda* est exceptio, ut illae admittantur, sed, propter rationes supra (§. 17.) prolatas, causa subditorum vincet: hinc transplantationes cohibendae, emigrationes econtrario permittendae sunt. Quod tandem spectat ad id, quod Virill. adicit, de subditis refractariis et iuribus imaginariis pertinaciter insistentibus, non is ego subditorum Aduocatus sum, qui omnes eorum dolos erroresque vel probet vel excuset: sed, quod ad causam spectat, qua de agimus, ius emigrandi liberum subditorum tantum ius *imaginarium* esse, concedere non possum, atque, quo minus subditos constanter ei inhaerentes pro refractariis habere possim, intercedunt rationes supra (§. 9.) allatae, et insignia transplantationum incommoda (§. 13. 14.), atque pericula (§. 19.).

§. XXII.

Postquam igitur monui, quae in Perill. L. B. AB ICKSTATT argumentis non omnino recte se habere videbantur, ad illa nunc properandum est, quae Doct. IO. MENCKENIVS e penu sua depromsit. Is vero fundamenti loco sequentia principia substernit *c)*, nimirum: vnicam adaequatam beneficii religionis causa emigrandi rationem ponendam esse in conseruatione libertatis conscientiae, sed tantum quatenus haec conseruatio absque aperta iurium territoriorum turbatione fieri potest. Ergo, concludit, si alia ratio

c) Differt. supra cit. §. II.

ne libertas conscientiae conseruari potest, cessare debet beneficium emigrandi. Iam facile patet, haec omnia ad commendationem transplantationis tendere. Ne tamen aliquis credat, Autorem quaecunque transplantationem pro emigratione admittere, circa finem Disquisitionis *d*) requirit, vt *locus*, in quem subditus transplantari debet, illis qualitatibus gaudeat, vt subditus ibi *omnia*, quae in territorio, in quod libere commigraturus erat, accepisset, perinde adsequi valeat. Verum haec omnia parum profunt. Si qualiscunque libertatis conscientiae conseruatio ratio *vnica* et *adaequata* iuris emigrandi esset, ex ea sola omnia intelligi possent, quae in iure emigrandi deprehenduntur. At illud impossibile esse, cognoscitur ex iis, quae supra dicta sunt, (praesertim §. 7. 13. 14.); et, vt pauca repetam, nemo ex illa sola ratione ostendere potest, cur tale ius subditis concessum, quo, ex ipsa FERDINANDI I. (§. 3.) et Catholicorum Statuum (§. 4. in fine) interpretatione et intentione, subditi a Superioritate territorialis Domini eiusque inspectione se prorsus liberare, et, secundum Pacis religiosae formulam §. 13. ibi: *solche nachdenkliche Vnsicherheit (der Staende und Vntertanen) aufzubeben*, ab ipsorum etiam Dominorum territorialium oppressione semet ipsos in tuto collocare queant. Deinde limitatio, quam Auctor adiicit, nihil eum iuuat. Si enim eo sensu accipitur, quasi per conseruationem libertatis conscientiae his iuribus territorialibus, quae ei impedimento non sunt, nihil derogari debeat, vera quidem est, sed ad praesentem litem decidendam nihil confert. Sin vero eo sensu intelligitur, quasi tunc demum subditi libertatem conscientiae conseruare possent, quando illud saluis per omnia iuribus territorialibus; itaque et saluo iure discessum denegandi, fieri potest: tunc pacificentes in Pace religiosa et Westphalica frustra pacti essent, cum Domini territoriales ad permittendum discessum nunquam obligarentur, sed omne, quic-

d) Nimirum §. 23.

XXXII DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM

quicquid est, in eorum prorsus arbitrium collatum esset. Tum vero illud quoque falsum est, quod Auctor dicit, sc. tunc iuris emigrandi rationem *cessare*, si idem finis adhuc per aliud obtineri potest. Quid enim impedit, quo minus eadem ratio in utroque adsit? Tandem, quod Auctor credit, in transplantatione tantum ratione solius *loci*, in quem subditus transplantandus est, praestari debere, quantum per emigrationem obtineri potest, illud cum intentione Pacificatorum parum conuenit (§. 7. 10.). Namque, ut transplantatio emigrationi aequipolleat, ad huius loci commoda non tantum respiciendum est, sed ad omnia omnino commoda, quorum emigraturus compos fieri potest; quandoquidem exigere potest id omne, quod leges ipsi concedunt. Cum vero certum sit, per emigrationem liberationem ab infensi Domini territorialis graui potestate obtineri posse, non vero per transplantationem; cum porro de eo, quid subdito expediat, hinc etiam de aequali vel inaequali locorum bonitate, non Dominus territorialis, sed subditus, statuere possit (§. 9.): transplantationi, quippe non omnia, ut decet, praestanti, et subditorum iudicium excludenti, nunquam locus erit.

§. XXIII.

Praemissis, quae modo ponderaui, principiis, Doct. MENCKENIVS ad specialia transit, et varia adfert de casibus, ubi vel subditus *in poenam* domestico Dei cultu priuatur, vel in exercitio religionis anno normali stabilito turbatur, atque ideo emigrare cupit; quae, quamuis quaedam monere possem, tamen, quod paulo a meo proposito remotius distant, intacta dimitto. Vnum tamen est, quod adhuc expendere iuuat; nimirum, quod, ex Auctoris sententia, si subditus, quem annus decretorius in exercitio religionis vel priuato, quo alias contentus fuisset, vel publico, non firmat, propter illius huiusue defectum emigrare cu-

cupiat, illi quidem ius emigrandi, sed et simul Domino territoriali ius transplantandi, denegari nequeat c). Hoc vero id ipsum est, cuius contrarium hactenus demonstrare laboravi. Rationes Autoris eo redeunt: Si subdito, qui nec publicum, nec priuatum religionis suae exercitium anno normali habuit, a Domino territoriali illud negatur, Dominus territorialis non tollit salutem et securitatem, quam subdito secundum leges fundamentales praestare debet; hinc superioritatem territorialem non derelinquit, sed eam retinet. Iam leges fundamentales Imperii quidem volunt, vt subdito libertas conscientiae per emigrationem conferuetur; sed ita tamen, vt Superioritas territorialis per omnia salua seruetur. Quodsi vero illud, quod subditus exoptat, religionis exercitium, Dominus territorialis transplantando concedit, non modo ratio iuris emigrandi cessat, sed etiam subditus contra voluntatem Domini emigraturus contra eius iura territorialia ageret, eumque laederet. E. hoc casu ius emigrandi cessat, et transplantationi locum facit. Enimvero, cum iam ostenderim, ex legibus fundamentalibus libertatem conscientiae per emigrationis beneficium non solum eatenus subditis concessam esse, quatenus id saluis iuribus territorialibus fieri potest, sed ita potius, vt illius concessione territoriali iuri derogatum sit; huius autem necessarium sit consequens, quod iam *ipsum legis vi*, et absque vlla *derelictione*, nulla territorialis potestas adsit, quatenus emigrationi impedimento esse potest, (§ 15. 16. 17.), cum ratio iuris emigrandi non plane cesset posita transplantatione, etiamsi religionis exercitium, quod subditus desiderat, simul concedatur (7. 9.): cum ex his porro intelligatur, quod subditus emigraturus discessu suo non violet iura territorialia, quippe quae

hoc

c) Diff. cit. §. 19. 22.

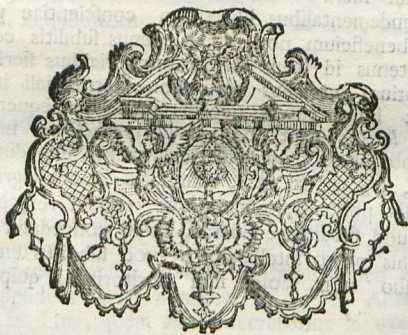
XXXIV DE TRANSPLANTATIONE IN LOCVM ETC.

hoc casu nulla sunt, quodque adeo nec laedat Dominum territorialem, quin potius Dominus territorii discessum impediens is sit, qui iura subditi, Imperii, et Corporum tum Catholici, tum Euangelici, salua et illibata esse non sinit (§. 17.): hac autem ratione neruus argumenti mihi contrarii succidatur: non dubito, quin etiam eius consequentia, vt viribus cassâ, corruat.

T A N T V M.

Errata.

Pag. 8. lin. 25. post: *pacem*, ponatur *comma*. p. 10. lin. 6. pro *sibi leg. ipsi sibi*. p. 11. lin. 1. pro *Brunsvicensis*, l. *Brunsvicensis*. p. 12. lin. 6. pro *iure l. iuri*. p. 15. lin. 5. *Superioritas*, l. *ut Superioritas*. p. 18. lin. 15 pro *liberos l. liberat*. p. 19. lin. 29. pro *conuenire l. conuenire*. p. 21. lin. 7. *aduersetur l. aduersetur*.

PRAE-

XXXV

PRAENOBILISSIMO DOCTISSIMOQVE
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

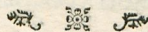
P R A E S E S.

Dum in patriam urbem redire festinas, Doctissime Candidate, et, vel tribus, TIBI valedicendum sit, adhuc, quod impense laetor, gratulandi occasionem mihi praeflare, nec sine doctis speciminibus, sine praemio, quod eruditum decet, discedere voluisti. Iam quid assiduis laboribus TVIS hic profeceris in examinibus didici, et adhuc ex hac Dissertatione disco; vt certus sim, dignitatem, quam propediem consequere, digno collatum iri. Hanc TIBI faustam esse cupio, et gratulor. I nunc, et diu fruire diligentiae TVAE fructibus, in patriae TVAE emolumentum virum TE praesta, consilia TVA ex voto succedant, fortuna prospera vbique TE comitetur. Id vero dum voueo, opto quoque rogoque, vt mei memoriam ex animo nunquam dimittas. Vale. Scrib. Erlangae d. XXVI. Iulii

MDCCLXVIII.

E 2

VIRO

VIRO

PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
 IOAN. CHRISTOPHORO BIERMANNO
 DOCTORANDO SIGNISSIMO

S. P. D.

IOANNES BAPTISTA SIMON I. V. D. OPPON.

Honos, quo me condecorasti VIR DOCTISSIME cum
 non tantum vt nudus Spectator ac testis Promotio-
 ni TVAE interesse, sed et Opponentis munus subire va-
 leam, grates omnino requirit maximas, praesertim singula-
 ris TVA in me confidentia ob per exiguum temporis spatium,
 quo amicitia nostra stabilita fuit, quoque hic moror. The-
 ma dissertationis TVAE quid quaeso prodit, quam TE non
 solum in Ius Commune diligenter incubuisse, verum et Iu-
 ri Publico operam sedulo nauasse quod profecto laudabile.
 Patria TVA de vno alteroue latissimum TIBI aperiet Cam-
 pum, simul et industriam TVAM indefessam remunerabitur
 Colliges inibi exoptatissimos laborum TVORVM fructus, his
 semel fruens mei memor. Vale. Dab. Erlang.

d. V. Aug. 1768.

VIRO

VIRO
 PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
 IOAN. CRISTOPHORO BIERMANNO
 AMICO SVO AESTVMATISSIMO

S. P. D.

IOANNES MARTIN V. I. ST. OPPON.

Partes quidem repugnantis, quas mihi, AMICE AESTVMATISSIME, pro singulari TVA in me amicitia, demandabas, recusare nolebam, quin potius laetus suscipiebam: at certior factus de re, de qua commentaris, cognitu certe iucundissima et vtilissima, eademque ad rationem perpensa, promissa mea mihi esse reuocanda fere fatius duxi. Quis enim TVAS et graues et multas argumentationes, quae non nisi ipsorum fontium firmis solidisque nituntur fundamentis, quis, inquam, illas infirmare, aut tantum in dubium vocare potest? Sane me in praesentia his partibus rite perfungendi imbecillioem esse, quam forsitan exspectares, ingenue fateor; meque illas solum modo subiisse, vt intelligeres, me TIBI de omnibus amicitiae officiis quam lubentissime obsequi. Iam vero TIBI, AMICE SVAVISSIME, de hoc specimine, quo non exiguum diligentiae studiorumque TVORVM exhibes monumentum, quodque omnibus, vt opinor, aequis rerum aestimatoribus pergratum erit, ex animo gratulor; gratulor TIBI porro de honoribus amplissimis, quibus iam perdignus es iudicatus, simulque iis, quibus TE, reducem, patria TVA dulcissima, quam ardens TVI tenet desiderium, est ornatura. Ne vero sim multus, vno verbo vota complectar mea: Deus optimus maximus TE semper saluum et incolumem seruet; omnesque tuos conatus et molimina felicia, fausta et fortunata esse concedat. Inchoatam vero nostram Amicitiam, cuius officiis nunquam sum defuturus, AMICE AESTVMATISSIME, vt et absens colere velis, est, quod vehementer opto. Dabam

Erlangae d. 6. Mens. Augusti MDCCLXVIII.

*Wenn von Verdiensten gefolgt, an der Weisheit Hand
Der adelmüthige Jüngling würdig, sein Ehrenmaal baut,
Selber sein Ruhm und sein Lohn; dann schweig ihm das Saitenspiel.*

*Thoren bedürfens, das feil ein ruhmredig Aertz
Ihren Schimpf, ihren Namen, von innerer Würde verkannt
Veber die Erde verkündigt, wenn sie frech Würdigern*

*Geflochtene Kraenze entweih'n -- doch des Weisen Aug
Find't ungetauescht stets den Thoren wieder, auch blendend verlarvt
Aedelster Biermann! Dich nicht, Dich preisst nicht der Lobgesang*

*Der Muse; Dich preisen Dein kronenwürdig Herz,
Vnd Dein erhabner Werth Freund, vnd Blicke des Morgensterns
Auf Dich herab, noch ereilt bei grosen Vermoderten.*

*Doch sei's der Freundschaft gegoemnt, die um Mitternacht
Einsam Dich oft denkt vnd klaget, das, glücklich bey Deinem Glück,
Das Lied ihrer Freude Dich grüßet veber die Ferne hin.*

*Er ist's, mein Fest, er; herunter vom Morgenroth
Steigt mir der schoenste der Tage. Frühlinge kraenzen sein Haar,
Vnd in der Rechte winkt schimmernd ihr Lohn der Würdigkeit.*

Dein

Dein ist er, zaertlichster Freund, nun zum Priesterthum
Durch Themis Purpur geweiht, geh: schon lacht dem trefflichsten Sohn
Augsburg entgegen, und sint Dir gleiche Belohnungen.

Dort, ia! schon sieht es die fromme Begeisterung,
Giebst Du den Weisen, den Mann, den Bürger und den Patriot,
In meinem Freunde, mein Stolz, dem dankbaren Vaterland.

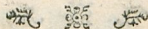
Dann leihst Du, heiliges Amt, seufzenden Tugenden
Schutzreich den Arm, und donnerst auf kühner Bosheit Stolz
Und auf den Scheitel des Lasters ernste Gerechtigkeit.

Und Enkel kommen, und weinen Dir Dankbarkeit
Auf dein gesegnetes Grabmaal -- Sprich, durch den Schüler geehrt,
Muse des Rednizstrands: ich wars, ich, seine Lehrerin.

Leipzig den 18. Julius
1768,

I. A. W***.

AMI-

AMICO MIO
ONORATISSIMO E CARISSIMO

Mi vallegro sommamente di veder V. S. salire a quel sommo grado d'onore e di gloria che merita. Avrei oggi la più desiderata occasione di far il panegirico delle nobili qualità di V. S., se non avessi da temere d'offendere la di LEI modestia naturale. E chi non sa che le virtù e le belle qualità si lodano assai da per se. Non dirò altro se non questo, che tutti i SUOI amici nel gran numero dei quali è l'onore d'essere anno e troveranno sempre in LEI un amico veramente costante e fedele, un letterato senz' orgoglio, ed un uomo d'una condotta amabile, onesta ed esemplare. Felice la patria che aspetta V. S. per colmar LA di tutti gli onori, dovuti al di LEI merito! Ma infelici noi che abbiamo la disgrazia di perdere la dolcissima conversazione d'un amico il quale riveriamo. Perdiamo la di LEI cara presenza ma siamo certi che non potremo mai perdere l'affetto avviscerato che ci porta. Viva V. S. per sempre felice e fortunata, e si sovvenga spesso di noi e particolarmente di me che sono

Erlanga adi 10. Agosto
1768.

D. V. S. M. ILLVSTRE

fedelissimo servo ed amico
G. F. SCHVTZINGER,
di Weissenborgo.

ULB Halle
007 368 429

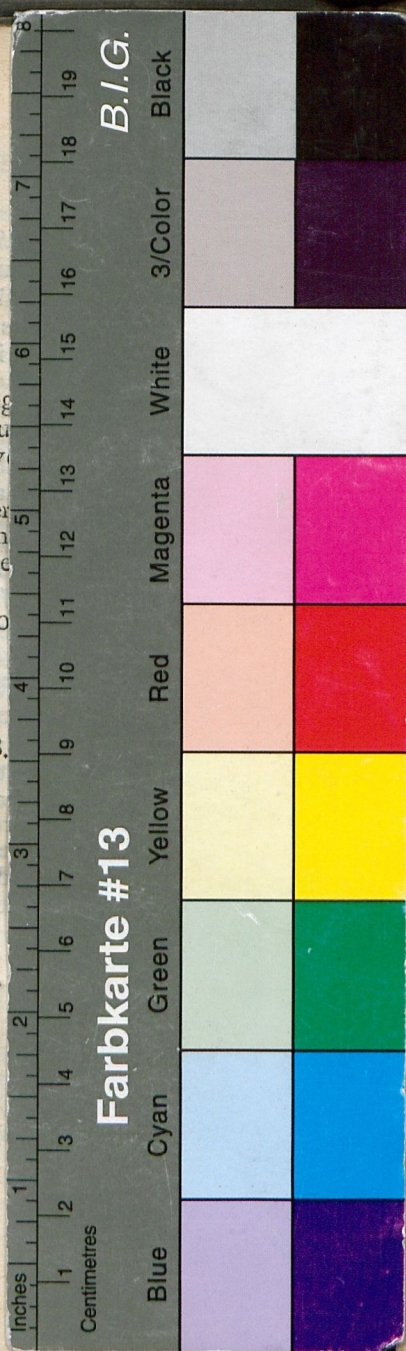
3

v. 78

7

G. 3. num. 20.

355.3

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE

**TRANSPLANTATIONE
SVBDITORVM**

IN LOCVM EMIGRATIONIS VEL EXPVLSIONIS
RELIGIONIS CAUSA NON SVBSTITVENDA

AD I. P. O. ART. V. §. 36.

P. 355

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

FRIDERICO CHRISTIANO

MARGGRAVIO BRANDENBVRGICO BORVSSIAE
SILESIAEQVE DVCE REL. BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI REL.

CONSENSV ILLVSTRIS FACVLTATIS IVRIDICAE
PRAESIDE

1768, 2

IOANNE CHRISTOPHORORVDOLPH

IVR. DOCT. ET PROF. P. O.

PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES CAPESSENDI

D. IVLII MDCCLXVIII.

PVBlicAE ERVDITORVM DISCEPTATIONI
SVBMITTIT

AVTOR ET RESPONDENS

IOANNES CHRISTOPHORVS BIERMANNVS

AVGVSTANVS.

ERLANGAE
LITTERIS WALTHERIANIS.

